

інфраструктури. *Вісник пенітенціарної асоціації України*. 2021. № 2(16). С. 143-156.

6. Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16.03.2000 р. № 1550-III : станом на 16 черв. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14#Text> (дата звернення: 28.10.2022)

Грабинський Михайло Ігорович

к.ю.н., асистент кафедри міжнародного права

Львівського національного університету імені Івана Франка

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗШИРЕННЯ СИСТЕМИ ПРАВ ЛЮДИНИ У НОВОМУ МІЖНАРОДНОМУ ПРАВОПОРЯДКУ

Інтенсивний розвиток інформаційних технологій сприяє моделюванню нового формату поведінки людини та її соціокультурних зв'язків, і тому права людини потребують постійного уточнення та доповнення. Якщо 50 років тому не кожен знав про існування інтернету, то вже сьогодні «право на доступ до інтернету (також відоме як право на широкосмуговий зв'язок)» вважають одним з невід'ємних прав людини [1].

Достатньо дослідженими вважаються громадянські та політичні права (права першого покоління, що почали формуватися протягом 17-18 століть). Досі актуальним та найбільш досліджуваним залишається друге покоління прав людини (соціальні, економічні та культурні права, що визначені в Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права, а також в Європейській соціальній хартії Ради Європи) [2], хоча науковцями вже напрацьовуються обґрунтування, третього (колективні права: право на розвиток, мир, право на безпечне навколишнє середовище, право на участь у користуванні спільною культурною спадщиною людства, право на інформацію та гуманітарну допомогу тощо), четвертого [3] та навіть п'ятого [4] покоління прав людини.

Нові підходи пояснюють необхідність виділення прав людини, спрямованих на захист середовища та сутності буття такої людини: екологію, гендерну політику, право на смерть та інформаційні (цифрові) права.

Попередні покоління прав людини відображали сутність людського буття, його необхідну соціальну роль, але світ породжує сучасні виклики для дослідників прав людини. Донедавна Україна була однією з останніх європейських держав, що імплементувала та закріплювала в національному законодавстві ті права та свободи людини, які вже давно були апробовані світовою спільнотою, і станом на 23 лютого 2022 року не всі права людини третього та четвертого покоління отримали український законодавчий захист та закріплення.

Проте сьогодні все змінюється: російсько-українська війна сколихнула весь світ, суб'єкти міжнародного права з острахом обговорюють можливий новий міжнародний правопорядок, а Україна виступає власне тим локомотивом та генератором позитивних змін у міжнародному праві в цілому, та надіємось у праві прав людини зокрема, адже світ потребує якнайшвидшого запровадження оновленої системи прав людини, що відповідає сьогоденню.

У 21 столітті людина живе в інтернеті. Лівову частку свого часу вона приділяє веденню соціальних мереж, контактуванню з віртуальними друзями, створенню образу («альтер-его») тощо. Комп'ютерні мережі та сучасне програмне забезпечення дозволяє створити персонажа, що повністю тебе задовольнятиме — з ідеальною фігурою та спортивною формою, рівнем ерудиції та колом інтересів тощо. Персонаж завжди показує лише найкращі ретушовані фото, публікує цитати з книг та авторів, яких ніколи не читав і напевно не прочитає, використовує весь арсенал штучного інтелекту, користується криптовалютою та смартконтрактами, працює та відпочиває, розважається, кохає, ображає та спілкується з іншими персонажами тощо.

Найцікавішим є те, що при цьому в реальному житті така людина є беззаперечним інтровертом та не може заговорити з незнайомцем. Інтернет дає можливість вести такий спосіб життя, на який поза мережею людина не

може наважитися. Найактивніші персонажі стають героями свого часу – інфлюенсерами (лідерами громадської думки).

Однак таке «альтер-его» не можна вважати вигаданим персонажем, бо вся діяльність пов'язана з почуттями та переживаннями людини, що по той бік екрану. Але звісно цей образ теж потребує захисту прав, свобод та законних інтересів: захист інтелектуальної власності, честі, гідності, можливості спадкування віртуальних та інформаційних активів тощо. Тому п'яте покоління прав людини (тут мова йде про наступне покоління, без прив'язки до конкретного числа) має бути пов'язаним з цією стороною життя людини.

Буде доречним згадати спільну заяву, викладену у Віденській декларації та Програмі дій, у п'ятому параграфі якої визнано: «Всі права людини універсальні, неподільні, взаємозалежні і взаємозв'язані. Міжнародне співтовариство повинне ставитися до прав людини глобально, на справедливій та рівній основі, з однаковим підходом і увагою» [5].

І дійсно, можна простежити певну аналогію пропонованих прав людини з уже усталеними та сформованими у теоретико-правових дослідженнях. Вищезгадане «право на доступ до інтернету» має схожості з «правом на життя», оскільки віртуальний персонаж людини не зможе існувати, якщо автор не матиме доступу до інтернету. «Право на забуття» корелює з правом на евтаназію (право бути забутим – це право людини, що дозволяє їй вимагати за певних умов видалення своїх особових даних із загального доступу через пошукові системи, тобто посилань на ті дані, які, на її думку, можуть завдати їй шкоди; зараз пов'язують з гучною справою Костехи 2014 року і рішенням Європейського суду у цій справі).

Відкритим залишається питання, чи можна продати, заповісти, отримати в спадок віртуального персонажа, чи можна продавати своїх підписників, чи можна захиститися від порушення прав інфлюенсером-зловмисником, та що робити з образами, домаганнями та іншим насильством від персонажа, якого неможливо персоніфікувати.

Щодо смерті власника сторінки в соціальній мережі є цікавий кейс: спосіб, який запропонувала мережа Facebook, полягає у переведенні сторінки померлого у режим «пам'яті про померлого», таким чином зберігаючи після смерті реальної людини її віртуального персонажа у формі, що продовжує існувати та перестає здійснювати будь-яку діяльність.

Таким чином, науково-технічний прогрес, розвиток віртуального простору, метавсесвіту та інших форм віртуального життя людини спричиняє необхідність закріплення та опрацювання нових прав людини, об'єднання їх у систему нового покоління, а також свідчить, що дослідження прав людини найближчим часом жодним чином не може бути зупинене, оскільки є актуальним не лише для дослідження, але і для правозастосування.

Джерела:

1. Lucchi N. Access to Network Services and Protection of Constitutional Rights: Recognizing the Essential Role of Internet Access for the Freedom of Expression. *Cardozo Journal of International and Comparative Law (JICL)*, Vol. 19, No. 3, 2011.

2. Мінакова А. Б. Аналіз Європейської соціальної хартії (переглянутої) та її значення для України. Становлення громадянського суспільства: нормативно-правове підґрунтя. Матеріали науково практичної конференції (м. Київ, 22-23 жовтня 2021 р.). Херсон: Видавництво «Молодий вчений», 2021. С. 43-47.

3. Корнієнко І. В. Історичні етапи розвитку поколінь прав людини / І. В. Корнієнко. Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру (з нагоди 30-річчя проголошення незалежності України та 25-річчя прийняття Конституції України) : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ.конф. (м. Одеса, 21 трав. 2021 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Т. 1. С. 136-138.

4. Кофман Б. Я. Покоління прав людини та їх вплив на становлення і трансформацію конституційно-правового статусу людини і громадянина

[Електронний ресурс]. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2019. № 5. С. 29-37. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2019_5_5

5. КОМПАС. Посібник з освіти з прав людини за участю молоді / [Електронний ресурс]. Council of Europe, 2020. 490 с. Режим доступу: <https://rm.coe.int/compass-2020-ukr-yfdua/1680a23873>

Ковний Юрій Євгенович

к.ю.н, адвокат

ПРАВО НА УЧАСТЬ У ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ ПРЕДСТАВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН ЯК ЗАПОРУКА ЗНИЖЕННЯ КОНФЛІКТНОСТІ У СУСПІЛЬСТВІ

Війна змінила соціально-політичне життя українського суспільства. Тому правова доктрина сучасності потребує додаткового аналізу проблем, що по'язані з військовими діями, однак поряд з цим слід розглядати питання протидії, тобто превенції допущення військових дій в майбутньому. І тут вагомим предметом для аналізу виступає державна етнонаціональна політика.

Для членів етнокультурних меншин право на участь у політичному житті означає більше, ніж право намагатися вплинути на результат процесу, спрямованого на об'єднання індивідуальних уподобань для пошуку рішення, прийнятного для більшості громадян. Ефективна участь національних меншин у суспільному житті потребує спеціальних механізмів, щоб сприяти включенню меншин у державу та дозволяти меншинам зберігати свою власну ідентичність та характеристики, сприяючи таким чином належному управлінню та цілісності держави.

Ліберальна демократія сьогодні є формою суспільного ладу, що заснований насамперед на індивідуальних громадянських правах, і таким чином фактично обмежує сферу захисту національних меншин. Через це у сучасних ліберальних демократіях немає єдиної моделі щодо того, як